

14. Knjiga Brojeva

Opća obilježja

Knjiga Brojeva kao svoju središnju preokupaciju ima probleme i mogućnosti oblikovanja Izraela kao zajednice u suglasju s Božjim projektom o čovjeku. Izrael, koji je dugo vremena bio potlačen, u tom je vremenu već naviknuo živjeti ropskim mentalitetom, sada se treba privikavati na slobodu i osloboditi se u potpunosti od ostataka ropskog mentaliteta. Bog će biti s njima da im pomogne uspraviti se i hoditi uspravno (Lev 26,13). Stoga će hod pustinjom predstavljati prijelaznu fazu između oslobođenja iz ropstva i ulaska u Obećanu zemlju u kojoj moraju živjeti kao zrela zajednica, koja živi oslobođenost na svim razinama.

Hod prema Obećanoj zemlji i posvemašnjem oslobođenju Izraela, sada je to prije svega oslobođenje od njega samog, neće biti jednostavan ni lak. Pokazat će se da je Bogu bilo lakše izvesti Izrael iz Egipta, negoli odstraniti Egipat iz glava Izraelaca. Još veći problem od obdržavanja Zakona bit će sustezanje naroda da se pouzda u Boga koji ih vodi u slobodu i ispunjava svoja obećanja. Sedam puta se Izrael buni i sedam puta Bog providnosno intervenira – to znači da je Izrael bio pozvan na duhovno sazrijevanje: napustiti represivni mentalitet usvojen u Egiptu i živjeti vjeran Savezu Boga koji daje život i oslobađa.

Knjiga je dobila naziv po popisu zajednice u Br 1-4. U ovoj biblijskoj knjizi zastupljene su najrazličitije književne vrste: popisi, putopisi, pustinjske priče, blagoslovi. U svaku etapu razvoja radnje uvršteni su zakoni koji trasiraju tekuće konsolidiranje zajednice koja se neprestano susreće sa novim situacijama i pitanjima koja one nameću. Grubo govoreći, Knjiga Brojeva je u početku i na kraju pozitivno intonirana, dok je u njezinom središnjem dijelu (10,11-25,18) prevladavaju negativni tonovi.

Posebnost ove knjige u književnom smislu jest niz detalja koji graniče s bizarnim: magarci koji govore, proklinjanje poganskog vrača Bileama se pretvara u blagoslov mesijanskih dimenzija, zemlja proždire ljude, brončane zmijske iscjeljujućih sposobnosti, kazna za Mojsija i Arona itd. Neki će reći da su sve te „nemoguće“ pojave zapravo izraz katastrofalne Izraelove nevjernosti u odnosu na koju čak i slika Boga u Knjizi Brojeva biva toliko izmijenjena da ponegdje graniči s onom koju Biblija tradicionalno prenosi.

Važniji momenti u Knjizi Brojeva

Knjiga Brojeva čitatelju prikazuje hod Izraela prema ispunjenju Božjih obećanja o Obećanoj zemlji i prikazuje događaje i probleme tog putovanja koji se pojavljuju unatoč brižljivo provedenim pripremama. U geografskom smislu, putovanje se odvija u nekoliko etapa: od Sinaja (1,1-10,10), kroz pustinju (10,11-21,35), prema visoravni Moaba istočno od Jordana (22-36) gdje se narod zadržava tijekom radnje opisane u slijedećoj – Knjizi Ponovljenog Zakona.

Strategija Knjige Brojeva se fokusira na dva popisa stanovništva. Knjiga počinje popisom naraštaja koji je proživio izlazak iz Egipta i sklapanje Sinajskog saveza s Bogom. Pokazali su se nevjernim i Gospodin im je zabranio ulazak u Obećanu zemlju te imaju umrijeti u pustinji. Drugi popis (Br 26) nabraja pripadnike novog naraštaja. U znak vjernosti obećanjima koje je dao ocima, Gospodin će im dozvoliti ulazak u Obećanu zemlju. Njima će biti upućeni govori koji sačinjavaju Knjigu Ponovljenog Zakona.

U prvom dijelu knjige (1,1-10,10) se završava sinajska etapa Izraelove povijesti. Ovdje su opisane pripreme za ulazak u pustinju i putovanje prema Obećanoj zemlji. Svaka Božja naredba izvršena je do najsitnijih tančina, napose one u pogledu svetišta i njegovog vodstva. Time se Izrael, u ovoj etapi, pokazuje kao zajednica posvema uređena kako bi usred nje mogao prebivati Bog (5,3). U idilični ton ovog dijela knjige pripada i Aronov blagoslov kojeg mi u liturgiji čitamo na početkom svake nove godine:

Neka te blagoslovi Gospodin i neka te čuva!

Neka te Gospodin licem svojim obasja, milostiv ti bude!

Neka pogled svoj Gospodin svrati na te i mir ti donese!

Tako neka stavljaju moje Ime nad sinove Izraelove, i ja ću ih blagoslivljati (6,22-27).

Drugi dio Knjige Brojeva

Slijedeća etapa (10,11-25,18) umnogome je slična događajima opisanima u Izl 15-18. Opet se pojavljuje problem gladi, mana u pustinji, voda iz stijene, bitke protiv pustinjskih plemena i neprestano mrmljanje naroda. No, ovdje je situacija ipak drugačija: dok je u Knjizi Izlaska Bog uzimao kao olakotnu okolnost Izraelovo dugotrajno ropstvo i stoga tolerirao mrmljanje, u Knjizi Brojeva, nakon otpada od Boga u vidu priklanjanja zlatnom teletu, Izraelovo mrmljanje postaje pobuna protiv Boga. Stoga Bog kažnjava prvo one koji su izviđali Obećanu zemlju i nisu narod htjeli povesti u nju (14,26-38), a potom određuje da zbog ustrajanja u neposluhu – uslijed čega su ih Amalečani i vojno razbili (14,39-45) – čitav onaj naraštaj ima umrijeti u pustinji i ne ući u Obećanu zemlju (25,9). Čak su se i Mojsije i Aron pridružili pobuni pa je i njima zabranjen ulazak u Obećanu zemlju (20,12).

Na Mojsijevu tužaljku da ne može sam nositi teret vođe Izraelaca (11,14-15), Gospodin udjeljuje 70-orici starješina svoga Duha (11,16-30). Međutim, uskoro Mirjam, Mojsijeva sestra, i Aron počinju gundati protiv Mojsija (12,1-3). Nakon što je Gospodin kaznio Mirjamu, Mojsije posreduje za nju (12,11-15).

No, život sam dovodi stvari na vidjelo – kad su Izraelci poslali izvidnicu u Obećanu zemlju, ono što su vidjeli obeshrabrilo ih je – opet ne vjeruju Gospodnjim obećanjima (14,1-9). Imali su pred sobom dva aspekta Obećane zemlje – njezino bogatstvo i rodnost na jednoj, i teškoću da je se osvoji na

drugoj strani. I Izrael se priklanja negativnom aspektu, ne vjerujući u Božje vodstvo pod kojim će moći zemlju zauzeti. Preliminarne bitke koje su imali na njezinim obodima i dobili ih svjedoče da je Bog s njima (21,1-3.21-32; 31,32-42). Štoviše, početak će čeznuti za Egiptom, zemljom u kojoj su robovali, i nazivati ga *zemljom kojom teče med i mlijeko* (16,13). Dakle, radikalno opoziva Božje djelo oslobođenja i ponudu koju stavlja preda nj – Obećanu zemlju. Ponovno radije gledaju unazad nego li naprijed.

Ovakvim ponašanjem pokazuju da nisu na razini abrahamovske vjere. Ona ostaje mjerilo za čovjeka koji želi hoditi s Bogom. Izraelci kao cjelina pokazuju da su daleko ispod te razine. Oni za sada pripadaju onoj fazi Abrahamovog dozrijevanja kad je u Egiptu krzmao i nije vjerovao Božjim obećanjima pa se lažno predstavljao. No, Boga takvo ponašanje vrijeđa jer pružio im je već mnoga čudesa i dokazao svoju vjernost izvodeći ih iz Egipta i brinući za njih sve do sada. Pogoda ga njihova nespremnost da prihvate njegovu pruženu ruku i budu mu ozbiljni partneri. Partneri koji će cijeliti i njega i sebe. Kasnije generacije Izraelaca kad budu čitale ove retke iz njih će izvlačiti korisnu pouku za orijentaciju u turbulentnim povijesnim zbivanjima u koja će zapadati.

Knjiga Brojeva ovdje nam počinje živim tonovima oslikavati Izraelovog Boga. Bog reagira veoma emotivno: *Dokle će me taj narod prezirati? Dokle mi neće vjerovati unatoč svim znamenjima što sam ih među njima izvodio? Udarit ću ih pomorom i istrijebiti, a od tebe ću učiniti narod veći i moćniji od njega* (14,11-12). Mojsije tada počinje zagovarati Izraelce kod Boga (14,13-19) i Bog im oprašta grijeh u smislu da ih neće na licu mjesta posmicati, no ovo oprostjenje ne znači da će i posljedice njihove nevjere biti anulirane – oni neće smjeti u Obećanu zemlju (14,20-25).

Emotivni nastavak Gospodinovog govora koji sada slijedi upućuje na zaključak da, iako im je grijeh oprostjen, oni u sebi ne namjeravaju početi gajiti drugačiji stav prema Bogu i njegovu projektu.

Zato im Gospodin u 14,28 kaže: kako ste mi govorili, tako će vam i biti – ono što vi meni predbacujete, sada će vam se to zaista i dogoditi: *Dokle će ta opaka zajednica mrmljati protiv mene? Čuo sam tužbe što ih Izraelci na me dižu. Kaži im: Tako ja živ bio, objavljuje Gospodin, kako ste na moje uši govorili, tako ću vam i učiniti. U ovoj pustinji popadat će vaša mrtva tijela: svih vas koji ste ubilježeni u bilo koji vaš popis od dvadeset godina pa naprijed, koji ste rogozorili protiv mene. Nećete ući u zemlju na koju sam svoju ruku digao da vas u njoj nastanim, osim Kaleba, sina Jefuneova, i Jošue, sina Nunova. A vašu djecu, o kojoj kažete da bi postala roblje, njih ću uvesti da nastane zemlja što ste je vi prezreli. A vi? Neka vam tjelesa popadaju u ovoj pustinji! Vaši sinovi neka lutaju pustinjom četrdeset godina, neka trpe zbog vaše nevjere dok vam ne ispropadaju tjelesa u ovoj pustinji. Prema broju dana u koje ste istraživali zemlju - dana četrdeset, za svaki dan jednu godinu - ispaštajte svoje opačine četrdeset godina. Iskusite što znači mene napustiti. Ja, Gospodin, to kažem: tako*

ću postupiti s ovom opakom zajednicom što se sjatila protiv mene. U ovoj istoj pustinji neka završi! Tu neka izgine (14,27-35).

Vidimo, Bog nije neutralan, on nije indiferentan; Bog je to kojemu nije svejedno! On se žalosti i ljuti kao partner, kao ljubavnik koji je izigran i razočaran. Uvažava Izraelovu nespremnost da mu vjeruje unatoč svim čudima koje su doživjeli. I žali ih, ali neće protiv njihove volje – stalno sumnjaju u njega navodeći nerazumne razloge. Sada će pustiti da „bude po njihovom“ jer ne prihvaćaju kada je „po njegovom“.

Treći dio Knjige Brojeva

U 22,1 Izrael stiže na moapske poljane, s druge strane Jordana u odnosu na Obećanu zemlju. Ovdje će ostati i tijekom Knjige Ponovljenog Zakona. Nakon drugog popisa (Br 26), intonacija se mijenja tako da Br 27-36 pružaju sasvim drugačiju sliku: nema više mrmljanja nego se živi u iščekivanju ulaska u Obećanu zemlju. Sada Gospodin daje naredbe koje će se ticati života nakon prelaska Jordana, u Obećanoj zemlji kako bi mogao nastaviti boraviti usred njih.

Gospodin udjeljuje svog Duha Jošui koji će od sada biti vođa Izraelaca (27,18). Osim njega, silazi i na Bileama, poganskog vrača (24,1-2). U mnoštvu odredbi koje Bog u međuvremenu daje, stršit će blagoslov kojeg izgovara Bileam (Br 22-24). Štoviše, on najjasnije u Knjizi Brojeva potvrđuje Božju vjernost obećanjima koja je dao praocima Izraela.

Kada gledamo putanju spašavanja Izraela, onda u ovom vidimo ironiju: Izraelovom blagoslovu najviše su doprinijeli stranci, Mojsije i Bileam, dok Izraelci kao da se trude anulirati blagoslov i ne priznati Božje spasenjsko djelo! Ovdje vidimo kako Bog nije ograničen u svom djelovanju nego da po potrebi ide i zaobilaznim putovima. No, iza takvih zahvata ostaje indikativnom činjenica da u svom ljubljenom i izabranom narodu Bog nije našao ozbiljnog suradnika! Njegovi vjernici ne žele raditi na svom spasu! Zvuči poznato...